

ทรานส์เซ็กชวลกับการบวชในพุทธศาสนาเถรวาท

Transsexuals and the Ordination in Theravada Buddhism

ธนพล ฉิมพาลี*

Thanapon Chimpalee

นักศึกษาศาสาพุทธศาสนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ Master of Arts Program in Buddhist

Studies Faculty of Liberal Art Thammasat University

เดโชพล เหมนาไลย**

Dechopol Hemnalai

สาขาพุทธศาสนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ประเทศไทย

Arts Program in Buddhist Studies Faculty of Liberal Art Thammasat University, Thailand

Email: Piog.59020807@gmail.com

Received: July 25, 2024

Revised: November 05, 2024

Accepted: November 08, 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ ๔ ประการ ได้แก่ (๑) เพื่อศึกษาเรื่องประเภทของเพศในมุมมองทางพุทธศาสนาเถรวาท (๒) เพื่อศึกษาเรื่องเป้าหมายของการบวชในมุมมองทางพุทธศาสนาเถรวาท (๓) เพื่อศึกษาเรื่องเงื่อนไขของการบวชทั้งในส่วนของภิกษุและภิกษุณีในมุมมองทางพุทธศาสนาเถรวาท (๔) เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการบวชของกลุ่มเพศทรานส์เซ็กชวลในมุมมองทางพุทธศาสนาเถรวาท

วิธีการดำเนินการวิจัยมี ๔ ขั้นตอน คือ (๑) ผู้วิจัยจะค้นคว้าข้อมูลเพื่อให้ทราบถึงประเด็นประเภทของเพศในมุมมองทางพุทธศาสนาเถรวาท (๒) ผู้วิจัยจะค้นคว้าข้อมูลเพื่อให้ทราบถึงประเด็นเป้าหมายของการบวชในมุมมองทางพุทธศาสนาเถรวาท (๓) ผู้วิจัยจะค้นคว้าข้อมูลเชิงลึกเพื่อที่จะทำให้ทราบถึงเงื่อนไขของการบวชทั้งในส่วนของภิกษุและภิกษุณีที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีคำอธิบายเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวอย่างไรบ้าง (๔) ขั้นตอนสุดท้ายคือการนำข้อมูลจากการศึกษาทั้งหมดมาวิเคราะห์ให้เห็นว่าการบวชของกลุ่มเพศทรานส์เซ็กชวลในมุมมองทางพุทธศาสนาเถรวาทบวชสามารถบวชได้หรือไม่ และมีคำอธิบายไว้อย่างไรบ้าง

* นายธนพล ฉิมพาลี Mr.Thanapon Chimpalee นักศึกษาศาสาพุทธศาสนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ Master of Arts Program in Buddhist Studies Faculty of Liberal Art Thammasat University

** ผศ.ดร.เดโชพล เหมนาไลย Asst.Prof.Dr.Dechopol Hemnalai อาจารย์ที่ปรึกษา Advisor

ผลการวิจัยพบว่า ในพระอภิธรรมปิฎกระบุว่าภวรูป ซึ่งได้แก่ ภาวะความเป็นเพศชายและภาวะความเป็นเพศหญิงซึ่งจัดเป็นอุปาทายรูปนั้น ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ทำให้กระบวนการแปลงเพศของกลุ่มเพศทรานส์เซ็กชวลเปลี่ยนได้เฉพาะร่างกายภายนอกเท่านั้น ดังนั้นตามคัมภีร์ทางพุทธศาสนา กลุ่มเพศทรานส์เซ็กชวลจึงไม่สามารถบวชได้ อย่างไรก็ตาม ทศนะของผู้วิจัยมองว่าหากการห้ามบวชของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศมาจากปัญหาเรื่องความไม่เหมาะสมเกี่ยวกับเพศและปัญหาการอยู่ร่วมกันที่จะนำมาสู่ความเสื่อมเสียและความอับอายในหมู่คณะสงฆ์นั้น ไม่น่าจะเกิดขึ้น เนื่องจากกลุ่มเพศทรานส์เซ็กชวลผ่านกระบวนการแปลงเพศแล้วจะทำให้สภาพร่างกายและจิตใจตรงกัน และท้ายที่สุดแม้ว่ากลุ่มเพศทรานส์เซ็กชวลจะเป็นอภิปุคคลคือผู้ที่ไม่สามารถบรรลุธรรมได้ แต่ผู้วิจัยอยากให้เปิดช่องทางการบวชเพื่อให้กลุ่มเพศทรานส์เซ็กชวลได้สะสมบุญต่อยอดในการบรรลุธรรมในอนาคต พร้อมทั้งยังสามารถเป็นกำลังในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าและเป็นกำลังในการทำนุบำรุงพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: ทรานส์เซ็กชวล; การบวช; พุทธศาสนา

Abstract

This article has the following objectives: (1) to study the types of gender from the Theravada Buddhist perspective, (2) to study the goals of ordination from the Theravada Buddhist perspective, (3) to study the conditions of ordination for both monks and nuns from the Theravada Buddhist perspective, and (4) to analyze the feasibility of ordination for transgender individuals from the Theravada Buddhist perspective. The research is conducted in four steps: (1) the researcher will gather information to understand the issue of gender types from the Theravada Buddhist perspective, (2) the researcher will gather information to understand the goals of ordination from the Theravada Buddhist perspective, (3) the researcher will conduct in-depth research to understand the conditions of ordination for both monks and nuns as stated in Theravada Buddhist scriptures, to show how these issues are explained, and (4) the final step is to analyze all the gathered information to determine whether transgender individuals can be ordained from the Theravada Buddhist perspective and how this is explained.

The research findings reveal that the Abhidhamma Pitaka indicates that material qualities of sex i.e. femininity and masculinity, which are derivative materiality, are

unchangeable so the process of sex change in transsexuals only changes the external body and the intrinsic gender characteristic cannot be changed. Thus, according to Buddhist scriptures, transsexuals cannot be ordained. Moreover, my view is that the ban of ordination for individuals with diverse sexual orientations stems from issues of gender inappropriateness and the potential problems of communal living, which could bring dishonor and shame within the Sangha. However, for transsexuals, after undergoing sex reassignment surgery, their physical and mental states are aligned so communal living issues within the Sangha would not arise. Finally, even though transsexuals are illegitimate, those who are considered incapable of achieving enlightenment, I would like to open a pathway for their ordination so that transsexuals can accumulate merit for attainment of the enlightenment in the future. They could also be contributors for propagating the Buddha's teachings and supporting maintenance of Buddhism in the future.

Keyeords: Transsexuals; Ordination; Buddhism

บทนำ

ในปัจจุบันสังคมมีเพศต่าง ๆ มากมาย ทั้งเพศชาย เพศหญิง รวมทั้งกลุ่มเพศที่มีความหลากหลาย แต่สังคมก็ยังให้คุณค่าและให้ความสำคัญเฉพาะเพศชายและเพศหญิง เหมือนคำกล่าวหนึ่งที่ว่า “กรอบความคิดเรื่องเพศแบบ X และ Y นำไปสู่ความคิดที่เป็นดั่งถนนตัดตรงไม่มีเส้นทางที่คดเคี้ยว”^๑ จากข้อความดังกล่าวเมื่อสังคมให้ความสำคัญและให้คุณค่าเฉพาะเพศสรีระ (Sex) ทำให้เพศวิถี (Sexuality) เช่น กะเทย เกย์ เลสเบี้ยน ถูกมองว่าเป็นความผิดปกติ เบี่ยงเบนทางเพศ และท้ายที่สุดก็กลายเป็นคนชายขอบของสังคม แม้ว่ากลุ่มเพศที่มีความหลากหลายจะถูกมองว่าเบี่ยงเบนทางเพศหรือเป็นคนชายขอบของสังคมแต่พบว่าในปัจจุบันกลุ่มเพศวิถีพยายามยึดโยงกับลักษณะตามทฤษฎีแนวคิดแบบควีรย์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงการยึดโยงกับความหลากหลายทางเพศเพื่อสะท้อนให้สังคมเข้าใจว่ามีเพศอื่น ๆ มากกว่าเพศชายและเพศหญิง^๒ โดยในปัจจุบันกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศมีมากขึ้นทั้งในแง่ของการแสดงตัวตนและการแสดงบทบาท พร้อมทั้งกลุ่มเพศที่มีความหลากหลายพยายาม

^๑ ธเนศ วงศ์ยานนาวา, *เพศ จากธรรมชาติ สู่อัจฉริยะ จนถึงสุนทรียะ*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๕๙), หน้า ๑๕.

^๒ กัญญภัค แมกกี และ พระมหาหมณวินทร์ บุริสสุตโต, “ความหลากหลายทางเพศกับการบรรลุนิพพานในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท”, *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๕ (กันยายน-ตุลาคม ๒๕๖๓): ๒๐๒.

เปิดเผยตัวตน สร้างบทบาท หรือพื้นที่จุดยืนทางสังคม เพื่อต้องการให้สังคมยอมรับ เปิดกว้าง และให้ความเท่าเทียมทางเพศ^{๑๗} แต่การพยายามดังกล่าวก็ไม่สามารถทำให้กลุ่มเพศที่มีความหลากหลายได้รับการยอมรับ เปิดกว้าง และมีความเท่าเทียมทางเพศเทียบเท่ากับเพศที่สังคมมองว่าปกติ จนบางครั้งเมื่อกลุ่มเพศที่มีความหลากหลายไม่ได้รับสิทธิที่เขาพึงจะได้รับอย่างเต็มที่ก็จำเป็นที่กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศจะออกมาเรียกร้องสิทธิที่ตนพึงจะได้รับ^{๑๘}

ต่อมากรณีการบวชเป็นสิทธิเชิงสังคมและวัฒนธรรมที่คนมีความปรารถนาจะบวชพึงได้รับ รวมทั้งบุคคลในเพศสภาพอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากเพศชายก็ควรจะมีสิทธิในการบวช พร้อมทั้งในปัจจุบันนี้ก็มี การเรียกร้องสิทธิในการบวชของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ เช่น ในการชุมนุมกลุ่มปลดแอกที่มีการเรียกร้องกรณีการบวชของผู้มีความหลากหลายทางเพศ ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าในอนาคตเมื่อเขาได้รับสิทธิ การเปลี่ยนคำนำหน้าอย่างถูกต้องในทางกฎหมายให้ตรงตามเพศวิถีของตน การเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ก็อาจจะมีมากขึ้น จึงน่าจะคิดและวิจัยต่อไปว่าหากคนเหล่านั้นได้รับสิทธิในทางกฎหมาย กรณีการบวชของกลุ่ม เพศทรานส์เซ็กชวล (Transsexual) ซึ่งหมายถึง คนที่แปลงเพศหรือบุคคลที่เปลี่ยนเพศสรีระจากเพศกำเนิด ของตัวเองไปอีกเพศหนึ่ง ก็อาจจะมี การพูดถึงและเกิดการเรียกร้องได้หากไม่ได้รับสิทธิอย่างเท่าเทียม ในอนาคตเกี่ยวกับกรณีการบวช

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาเรื่องประเภทของเพศในมุมมองทางพุทธศาสนาเถรวาท
๒. เพื่อศึกษาเรื่องเป้าหมายของการบวชในมุมมองทางพุทธศาสนาเถรวาท
๓. เพื่อศึกษาเรื่องเงื่อนไขของการบวชทั้งในส่วนของภิกษุและภิกษุณีในมุมมองทางพุทธศาสนาเถรวาท
๔. เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการบวชของกลุ่มเพศทรานส์เซ็กชวลในมุมมองทางพุทธศาสนาเถรวาท

^{๑๗} ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ, “คนข้ามเพศ : ตัวตน วัฒนธรรมย่อย และพื้นที่ทางสังคม”, วารสารดำรงวิชาการ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๔): ๑๐๒-๑๐๓.

^{๑๘} เอลิมขวัญ เมฆสุข และ พัทธกษ ศิริวงศ์, “คนข้ามเพศ : การใช้ชีวิตคู่ การสร้างครอบครัว และการเลี้ยงดูบุตร”, วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๑): ๓๘-๔๐.

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องเพศทรานส์เซ็กชวลกับการบวชในพุทธศาสนาเถรวาท ผู้วิจัยกำหนดวิธีการศึกษาเป็น ๔ ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ ๑ ผู้วิจัยจะค้นคว้าข้อมูลจากในคัมภีร์พระไตรปิฎก แต่ก็อาจอาศัยข้อมูลชั้นรอง เช่น วรรณคดี และเอกสารของผู้รู้ นักคิด และนักวิชาการสมัยใหม่มาเทียบเคียง เพื่อให้ทราบถึงประเด็นประเภทของเพศในมุมมองทางพุทธศาสนาเถรวาท

ขั้นตอนที่ ๒ ผู้วิจัยจะค้นคว้าข้อมูลจากในคัมภีร์พระไตรปิฎก แต่ก็อาจอาศัยข้อมูลชั้นรอง เช่น วรรณคดี และเอกสารของผู้รู้ นักคิด และนักวิชาการสมัยใหม่มาเทียบเคียง เพื่อให้ทราบถึงประเด็นเป้าหมายของการบวชในมุมมองทางพุทธศาสนาเถรวาท

ขั้นตอนที่ ๓ ผู้วิจัยจะค้นคว้าข้อมูลเชิงลึกเพื่อที่จะทำให้เห็นถึงเงื่อนไขของการบวชทั้งในส่วนของภิกษุและภิกษุณีที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาเถรวาท โดยอาศัยข้อมูลจากในพระไตรปิฎกเป็นหลัก แต่ก็จะมีการนำข้อมูลในชั้นรองและเอกสารของผู้รู้ นักคิด และนักวิชาการสมัยใหม่มาเทียบเคียง เพื่อแสดงให้เห็นว่ามีคำอธิบายเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวอย่างไรบ้าง

และขั้นตอนสุดท้ายคือการนำข้อมูลจากการศึกษาทั้งหมดมาวิเคราะห์ให้เห็นว่าการบวชของกลุ่มเพศทรานส์เซ็กชวลในมุมมองทางพุทธศาสนาเถรวาทบวชสามารถบวชได้หรือไม่ และมีคำอธิบายไว้อย่างไรบ้าง เพื่อให้ผู้ศึกษาเข้าใจเรื่องการบวชของกลุ่มเพศทรานส์เซ็กชวลกับการบวชในมุมมองของพุทธศาสนาเถรวาทอย่างชัดเจนและง่ายต่อการศึกษายิ่งขึ้น

ผลการศึกษา

๑. ประเภทของเพศในมุมมองทางพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๑ เพศชาย

ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาอย่างในพระอภิธรรมปิฎก อัมมสังคณี รูปกัณฺฐมีข้อความสำคัญที่แสดงให้เห็นลักษณะในความเป็นใหญ่ของผู้ชายมีดังนี้

“รูปที่เป็นปฺริสินทริยํ นั้นเป็นไฉนทรวตฺถรงชาย
 เครื่องหมายประจำเพศชาย กิริยาชาย อาการชาย
 สภาพชาย ภาวะชาย ของบุรุษ
 รูปนี้ชื่อว่าเป็นปฺริสินทริยํ”^๕

^๕ อภิ.สง. (ไทย) ๓๔/๖๓๓/๒๐๓.

ดังนั้น สรุปได้ว่าลักษณะของเพศชายที่ทำให้มีลักษณะแตกต่างจากผู้หญิง ดังนี้

๑. ทรวดทรงชาย หมายถึงอวัยวะมีมือ เท้า คอ ออก และหุ่นลำสัน รวมทั้งอวัยวะเพศ ซึ่งทั้งหมดนี้ไม่ปรากฏอยู่ในเพศหญิง

๒. เครื่องหมายประจำเพศชาย หมายถึงเครื่องหมายที่เกิดขึ้นมาภายหลังจากการเกิด เช่น มีหน้าอกลำสัน ปากมีหนวดเครา

๓. กิริยาชาย หมายถึงการกระทำที่เวลาเป็นเด็กเล่นของเล่น เช่น ปีนของเล่น ดาบไม้

๔. อาการชาย หมายถึงอาการ เช่น การเดิน การกินที่ผู้ชายจะทำการอย่างรวดเร็ว ว่องไว

๕. สภาพชาย ภาวะชาย หมายถึงสภาวะของความเป็นเพศชาย ที่เกิดมาพร้อมกับจิตในปฏิสนธิกาล

๑.๒ เพศหญิง

ในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาอย่างในพระอภิธรรมปิฎก อัมมสังคณี รูปกัณฺฐมิข็อความสำคัญที่แสดงให้เห็นลักษณะในความเป็นใหญ่ของผู้หญิงมีดังนี้

“รูปที่เป็นอิตถินทรีย์ นั้นเป็นโฉน ทรวดทรงหญิง

เครื่องหมายประจำเพศหญิง กิริยาหญิง

อาการหญิง สภาพหญิง ภาวะหญิง ของสตรี

รูปนี้ชื่อว่าเป็นอิตถินทรีย์”^๖

ดังนั้น สรุปได้ว่าลักษณะของเพศหญิงที่ทำให้มีลักษณะแตกต่างจากผู้ชาย ดังนี้

๑. ทรวดทรงหญิง หมายถึงอวัยวะมีมือ เท้า คอ ออก และหุ่นผอมเพรียว อรชรอ่อนแอ รวมทั้งอวัยวะเพศ ซึ่งทั้งหมดนี้ไม่ปรากฏอยู่ในเพศชาย

๒. เครื่องหมายประจำเพศหญิง หมายถึงเครื่องหมายที่เกิดขึ้นมาภายหลังจากการเกิด เช่น มีหน้าอก ปากไม่มีหนวดเครา

๓. กิริยาชาย หมายถึงการกระทำที่เวลาเป็นเด็กเล่นของเล่น เช่น ตุ๊กตา ถักร้อยลูกปัด

๔. อาการหญิง หมายถึงอาการ เช่น การเดิน การกินที่ผู้หญิงจะทำการเชื่องช้า

๕. สภาพหญิง ภาวะหญิง หมายถึงสภาวะของความเป็นเพศหญิง ที่เกิดมาพร้อมกับจิตในปฏิสนธิกาล

^๖ อภ.สง. (ไทย) ๓๔/๖๓๒/๒๐๒.

นอกจากนี้ในพระอภิธรรมปิฎก ยมก ภาค ๑ อิตถินทริยมูลกนัยมีข้อความที่เกี่ยวกับเพศในลักษณะ ภาวรูป^๗ คือ ปุริสภาวรูป และอิตถิภาวรูป ดังนี้

“บุคคลผู้มีอิตถิเกิดไม่ได้ กำลังอุบัติ
ชีวิตินทริย์ของบุคคลนั้นในภุมินันกำลังเกิด
แต่อิตถินทริย์ไม่ใช่กำลังเกิด
บุคคลผู้มีอิตถิเกิดได้กำลังอุบัติ ชีวิตินทริย์
ของบุคคลเหล่านั้นในภุมินันกำลังเกิดและอิตถินทริย์ก็กำลังเกิด”^๘

ในปุริสภาวรูปข้อความบรรยายในลักษณะเช่นเดียวกันกับอิตถิภาวรูป อธิบายอยู่ในปุริสสินทริยมูลกนัย พระอภิธรรมปิฎก ยมก ภาค ๒ อิตถินทริยมูลกนัย^๙

นอกจากนี้ในอรรถกถา พระอภิธรรมปิฎก ัมมสังคณี (อัญญสาลินี) มีข้อความอธิบายเพิ่มเติมของอิตถินทริย์ที่สามารถสรุปได้ว่า “ลึงค์ได้แก่ ทรวดทรงไม่เหมือนของชายเพราะกายท่อนล่างของหญิงทั้งหลายลำสัน กายท่อนบนไม่ลำมือเท้าเล็ก ปากเล็ก, นิमितต์ (เครื่องหมายประจำเพศ) ได้แก่ เครื่องหมายให้รู้ได้ เช่น เนื้อมือหญิงทั้งหลายไม่ลำสัน ปากไม่มีหนวดเครา แม้ผูกผ้ารัดผมก็ไม่เหมือนของพวกชาย, กุตุต ได้แก่ กิริยา คือการกระทำ เช่น พวกหญิงทั้งหลายในเวลาเป็นเด็ก ย่อมเล่นกระดิ่งและสากเล็ก ๆ, อากบุโป (อาการ) ได้แก่ อาการคือการเดินเป็นต้น, อิตถิตต อิตถิภาโว (สภาพหญิง ภาวะของหญิง) แม้ทั้ง ๒ นี้มีความหมายอย่างเดียวกัน คือเป็นสภาวะของหญิง ก็สภาวะของหญิงนี้เกิดแต่กรรม ตั้งขึ้นพร้อมกับจิตในปฏิสนธิกาล ส่วนทรวดทรงหญิงเป็นต้น ไม่ตั้งขึ้นในปฏิสนธิกาลจุติอิตถินทริย์ แต่ก็อาศัยอิตถินทริย์ตั้งขึ้นในปวัตติกาลเหมือนอย่างว่า เมื่อพืช (เมล็ดพืช) มีอยู่ ต้นไม้อาศัยพืชเพราะพืชเป็นปัจจัย จึงเจริญเติบโตสมบูรณ์ด้วยกิ่งและค่าคบตั้งอยู่เต็มช่องว่าง ฉนั้นใด ครั้นเมื่ออิตถินทริย์คือความเป็นหญิงมีอยู่ อวัยวะมีทรวดทรงแห่งหญิงเป็นต้น ก็มีฉนั้นนั้นเหมือนกัน ก็อิตถินทริย์เปรียบเหมือนพืช ทรวดทรงหญิง เป็นต้นอาศัยอิตถินทริย์ ย่อมตั้งขึ้นในปวัตติกาล เปรียบเหมือนต้นไม้อาศัยพืชเจริญเติบโตแล้วตั้งอยู่เต็มช่องว่าง ฉนั้น บรดาอินทริย์ทั้งหลายเหล่านั้น อิตถินทริย์ไม่พึงรู้ได้ด้วยจักขุวิญญาณ พึงรู้ได้ด้วยมโนวิญญาณเท่านั้น ทรวดทรงของหญิงเป็นต้นรู้ได้ทางจักขุวิญญาณบ้าง ทางมโนวิญญาณบ้าง และสุดท้าย อิทนตฺ รุปิ

^๗ ภาวรูป หมายถึง รูปที่เป็นภาวะแห่งเพศมี ๒ คือ อิตถิภาวะ ความเป็นหญิง และ ปุริสภาวะ ความเป็นชาย. อ้างใน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อริยมรรค, ๒๕๕๙), หน้า ๒๘๗-๒๘๘.

^๘ บุคคลผู้มีอิตถิเกิดไม่ได้ หมายถึง มีอิตถิภาวรูปเกิดไม่ได้ เช่น ผู้ชายอิตถิภาวรูปก็เกิดไม่ได้ หรือว่าผู้หญิงปุริสภาวรูปก็เกิดไม่ได้เช่นกัน (อภิ.ย. (ไทย) ๓๙/๒๐๖/๒๘๓.)

^๙ อภิ.ย. (ไทย) ๓๙/๒๐๖/๒๘๒-๒๘๓.

^{๑๐} อภิ.ย. (ไทย) ๓๙/๒๐๗/๒๘๕.

อิตถินทรี (รูปนี้นั้น เรียกว่าอิตถินทรี) ความว่า รูปนี้นั้นไม่เหมือนกับจักขุณทรีเป็นต้นแม่เป็นของบุรุษ แต่เมื่อว่าโดยนิมิต อิททรีเฉพาะของหญิง ชื่อว่าอิตถินทรี แม่ในปริสนทรีก็คล้ายนี้เหมือนกัน แต่ทรวดทรงของชายเป็นต้น ฟังทราบโดยความตรงกันข้ามกับทรวดทรงของหญิงเป็นต้น เพราะสัณฐานแห่งอวัยวะมีมือ เท้า คอและอุทรเป็นต้นของชาย ไม่เหมือนของหญิง ด้วยว่า กายท่อนบนของชายลำสัน กายท่อนล่างไม่ลำสัน มือเท้าก็ใหญ่ ปากใหญ่ เนื้อขาไม่ใหญ่ หนวดเคราเกิดขึ้น การใช้ผ้าผูกผมก็ไม่เหมือนของหญิงทั้งหลาย ในเวลาเป็นเด็กย่อมเล่นรถและไถเป็นต้น ย่อมทำขบขันด้วยทราย ย่อมขุดซื้อซึ่งหลุม แม้การเดินเป็นต้นก็องอาจ ชนทั้งหลายเห็นแม่หญิงผู้ทำการเดินเป็นต้นให้องอาจ ย่อมพูดคำเป็นต้นว่า แม่คนนี้ ย่อมเดินเหมือนชาย ดังนี้ คำที่เหลือเหมือนกับที่กล่าวไว้ในอิตถินทรีนั่นแหละ”^{๑๑}

จากคำอธิบายเพิ่มเติมในอรรถกถาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่าหากสภาพภาวะความเป็นชายหรือปริสหารูป และสภาพภาวะความเป็นหญิงหรืออิตถิหารูปไม่สามารถเกิดขึ้นหรือไม่สามารถมีอยู่ สภาพของความเป็นเพศนั้น ๆ ก็ไม่สามารถเกิดได้ และสภาพหรือภาวะนี้เป็นรูปละเอียด หรือที่ในทางพุทธศาสนาเรียกว่า อุปาทายรูป^{๑๒} จึงไม่สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ส่วนสิ่งที่แสดงให้เห็นหรือเป็นเครื่องแสดงให้รู้ว่าเป็นเพศชายหรือหญิง สามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่ (๑) ลิงคะ คือ รูปร่าง สัณฐานที่บ่งบอกเพศ เช่น แขน ขา อวัยวะเพศ โดยภาวะความเป็นชายหรือปริสหารูป และสภาพภาวะความเป็นหญิงหรืออิตถิหารูป รวมทั้งลิงคะเป็นสิ่งที่เกิดแต่กรรม เกิดพร้อมกับจิตในปฏิสนธิกาล ส่วน (๒) นิमितตะ คือเครื่องหมายที่ปรากฏขึ้นมาภายหลัง เช่น หน้าอก หนวด (๓) กุตกะ คือ นิสัย โดยเพศหญิงจะมีความนุ่มนวล แต่เพศชายจะมีความห้าวหาญ เข้มแข็ง (๔) อากัปปะ คือ กิริยาอาการ เช่น เพศหญิงจะมีความอ่อนช้อย เชื่องช้า ส่วนเพศชายจะองอาจหรือแข็งแกร่ง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นภายหลังหรือเกิดขึ้นในปวัตติกาล โดยทั้ง ๔ กลุ่มเป็นรูปหยาบ หรือที่ในทางพุทธศาสนาเรียกว่า มหาภูตรูป^{๑๓} ที่เราสามารถได้ประสาทสัมผัสในการรับรู้ได้ จากข้อสรุปดังกล่าวทำให้เห็นว่า ข้อที่ ๑-๔ มีความเกี่ยวข้องกับภารูป และยึดตัวของลิงคะ คือร่างกายหรือรูปร่าง สัณฐานที่บ่งบอกเพศเป็นส่วนสำคัญ หาก ๑-๔ ไม่ตรงกันก็จะกลายเป็นบัณฑิตะ ดังนั้นกรณีของคนข้ามเพศแม้ร่างกายจะเปลี่ยนหรือเข้ากระบวนการแปลงเพศแต่สิ่งที่ไม่สามารถเปลี่ยนได้คือสภาพภาวะความเป็นชายหรือปริสหารูป และสภาพภาวะความเป็นหญิงหรืออิตถิหารูป เพราะภารูปเป็นรูปที่เราไม่สามารถรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง ๕

^{๑๑} อภ.สง.อ. (ไทย) ๖๒๘-๖๓๐.

^{๑๒} อุปาทายรูป หมายถึง รูปอาศัย, รูปที่เกิดสืบเนื่องจากมหาภูตรูป, อาการของมหาภูตรูปมี ๒๔ อย่าง. อ้างใน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิณม, ๒๕๕๙), หน้า ๕๗๙.

^{๑๓} มหาภูตรูป หมายถึง ดูในมหาภูต ซึ่งหมายถึง รูปใหญ่, รูปต้นเดิม คือ ธาตุ ๔ ได้แก่ ปฐวี อาโป เตโช และวาโย ที่เรียกกันง่าย ๆ ว่า ดิน น้ำ ไฟ ลม. อ้างใน สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๑, หน้า ๓๓๒-๓๓๓.

๒. เป้าหมายของการบวชในมุมมองทางพุทธศาสนาเถรวาท

ในพระวินัยปิฎก มหาวรรค ปัญจวัคคียกถา มีข้อความสำคัญตอนหนึ่งที่แสดงให้เห็นเป้าหมายของการบวชที่ว่า

“เธอจงมาเป็นภิกษุเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว
เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อที่หลุดทุกข์โดยชอบเถิด”^{๑๔}

จากข้อความเช่นนี้ทำให้เห็นว่าการบวชเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งกับมนุษย์ที่พยายามหาทางออกหรือความหลุดพ้นจากความทุกข์ ซึ่งความทุกข์นั้นเป็นความทุกข์ที่เกิดจากการแสวงหาความสุขในเพศฆราวาส

นอกจากนี้เป้าหมายของการบวชประกอบด้วย ๓ ประการคือ (๑) ประโยชน์แก่ตน ขึ้นอยู่กับความปรารถนาว่าการบวชนั้นบวชเพื่ออะไรสำหรับตน เช่น บวชเพื่อนำไปสู่ความหลุดพ้นความทุกข์หรือนิพพาน (๒) ประโยชน์ที่จะได้กับผู้อื่น เช่น บิณฑบาตที่ได้รับบุญกุศลจากการบวชด้วย (๓) ประโยชน์แก่พระศาสนา การที่มีคนบวชได้ทุกวันนี้นี้เนื่องจากการบวชสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีต ถ้าไม่มีการบวชสืบต่อกันมาก็คงไม่มีพุทธศาสนาในปัจจุบัน เพราะฉะนั้นการบวชจึงมีจุดหมายอย่างหนึ่งคือการสืบต่อพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นการบวชจึงทำให้ท่านที่มีความเห็นที่ผิดกลับมามีความเห็นที่ถูกต้อง และกลายเป็นผู้มีปัญญานำไปสู่การหลุดพ้น หากการบวชไม่ได้ส่งผลให้มีความเห็นที่ถูกต้องจนกลายเป็นผู้มีปัญญานำไปสู่การหลุดพ้น แต่การบวชก็ทำให้ท่านเข้าใจพระศาสนามากขึ้น มีศรัทธาที่มั่นคงยิ่งขึ้น^{๑๕} ดังนั้น สามารถสรุปได้ว่าเป้าหมายของการเข้ามาบวชในทางพุทธศาสนามีอยู่หลายประการ ซึ่งเป้าหมายทั้งหมดนี้นำมาสู่การเกิดเป็นค่านิยมหนึ่งในสังคมที่มนุษย์บางคนมีความศรัทธาอันแรงกล้าที่ปรารถนาจะบวชใน พุทธศาสนา ซึ่งความปรารถนานั้นล้วนแล้วแต่เกิดจากการต้องการทำให้ถึงเป้าหมายของการบวชที่อาจจะบวชเพื่อตนเอง ครอบครัว หรือเพื่อพุทธศาสนานั้นเอง ดังนั้นจากประเด็นนี้ผู้วิจัยจึงมองว่าเมื่อการบวชมีเป้าหมายที่สำคัญ มนุษย์ทุกคนก็ควรจะมีโอกาสเข้าถึงเป้าหมายดังกล่าวไม่ว่าเพศใดก็ตาม

๓. เจเนอไซของการบวชทั้งในส่วนของภิกษุและภิกษุณีในมุมมองทางพุทธศาสนาเถรวาท

๓.๑ เจเนอไซของการบวชพระภิกษุ

เจเนอไซส่วนสำคัญประการหนึ่งของการบวชคือข้อห้ามในการบวชสำหรับบุคคลบางจำพวก ซึ่งปรากฏอยู่หลายส่วนในพระไตรปิฎก สามารถสรุปความได้ดังนี้

ในส่วนบทนามีการสรุปรวมบุคคลที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้บรรพชาอุปสมบทโดยเด็ดขาดดังนี้

^{๑๔} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๘/๒๕.

^{๑๕} มนตรี สืบดวง, “การบวชกับความกตัญญูในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, รายงานผลงานวิจัย (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๓๒-๓๓.

(๑) บัณฑิต ๓ ประเภท ได้แก่ ชายที่มีราคะจัด ชอบประพฤตินอกรีตในการเสพกาม และยั่ววนชายอื่นให้ประพฤติดังตาม, ชายถูกต้อนหรือที่เรียกว่าขันที และคนที่เพิกะเทยแต่กำเนิด (๒) อุภโตพยัญชนก คือ คน ๒ เพศ (๓) คนฆ่าบิดา (๔) คนฆ่ามารดา (๕) คนฆ่าพระอรหันต์ (๖) คนทำลายสงฆ์ (๗) คนทำลายพระพุทธเจ้าจนหื้อพระโลหิต (๘) คนประทุษร้าย (ข่มขืน) ภิกษุณี (๙) คนที่เคยต้องอาบัติปาราชิกเมื่อบวชครั้งก่อน^{๑๖}

นอกจากนี้ก็ยังมีความอธิบายของบุคคลที่ไม่ได้ถูกห้ามอุปสมบทโดยเด็ดขาด ดังนี้

(๑) คนที่เป็นโรคติดต่อ เป็นโรคเรื้อรัง เช่น โรคเรื้อน โรคฝี โรคกลาก โรคหนองคร่อม และโรคลมบ้าหมู (๒) คนอวัยวะไม่สมบูรณ์ เช่น มือขาด เท้าขาด (๓) คนไม่สมประกอบ เช่น มือแป คอพอก (๔) คนพิการ เช่น ตาบอด เป็นง่อย เป็นใบ้ (๕) คนทุพพล คือ คนแก่ คนเคลื่อนไหวเองไม่ได้ (๖) คนที่มีข้อผูกพัน เช่น คนที่เป็นข้าราชการ มารดาบิดาไม่อนุญาต (๗) คนเคยถูกอาญาแผ่นดิน เช่น ติดคุก (๘) คนก่อความไม่สงบแก่สังคม เช่น เป็นโจรมีชื่อเสียง (๙) คนที่ไม่มีหรือขาดบุคคลที่มีคุณสมบัติเป็นอุปัชฌาย์ (๑๐) คนไม่มีบาตร ไม่มีจีวร^{๑๗}

เงื่อนไขต่อมาที่สำคัญต่อการบวชภิกษุคือ คำถามอันตรายกธรรม ซึ่งปรากฏอยู่ในพระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๑ อุปสัมปทาวิธิ ดังนี้

“อาพาธเช่นนี้ของเจ้ามีอยู่หรือคือ โรคเรื้อน โรคฝี โรคกลาก

โรคหนองคร่อม โรคลมบ้าหมู เจ้าเป็นมนุษย์หรือเจ้าเป็นชายหรือ

เจ้าเป็นไทหรือ เจ้าไม่มีหนี้หรือ เจ้าไม่ใช่ราชภักดิ์หรือ

มารดาบิดาอนุญาตเจ้าแล้วหรือ เจ้ามีอายุครบ ๒๐ ปีหรือ

บาตรและจีวรของเจ้ามีครบแล้วหรือเจ้าซื้ออะไร อุปัชฌาย์ของเจ้าซื้ออะไร”^{๑๘}

ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปเงื่อนไขสำคัญของการบวชภิกษุที่สามารถนำไปวิเคราะห์กับกรณีของการบวชกลุ่มเพศทรานส์แซ็กซวลได้ ๒ เงื่อนไข คือ (๑) วัตถุประสงค์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่พระพุทธเจ้าไม่อนุญาตให้บวช และ (๒) อันตรายกธรรม

๓.๒ เงื่อนไขของการบวชพระภิกษุณี

เงื่อนไขส่วนสำคัญของการบวชภิกษุณีมีดังนี้ ในพระวินัยปิฎก จุฬวรรค ภาค ๒ อัฐฐครุัมมะ มีข้อความว่า หลังจากพระอานนท์ใช้อุบายทูลขอพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงตรัสตอบว่า “อานนท์ ถ้าพระนางมหาปชาบดีโคตมีรับครุธรรม ๘ ข้อ นั้นแหละจะเป็นการอุปสมบทของพระนางมหาปชาบดีโคตมินั้น คือ

^{๑๖} วิ.ม. (ไทย) ๔/-/๒๓.

^{๑๗} วิ.ม. (ไทย) ๔/-/๒๓-๒๔.

^{๑๘} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒๖/๑๙๕.

๑. ภิกษุณีถึงจะบวชได้ ๑๐๐ พรรษา ก็ต้องทำการกราบไหว้ แก่ภิกษุผู้บวชแม้ในวันนั้น ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต

๒. ภิกษุณีไม่พึงอยู่จำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต

๓. ภิกษุณีพึงหวังธรรม ๒ อย่าง คือ ถามอุโบสถและไปรับโอวาทจากภิกษุสงฆ์ทุกกึ่งเดือน ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือบูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต

๔. ภิกษุณีจำพรรษาแล้วพึงปวารณาในสงฆ์ ๒ ฝ่าย โดยสถาน ๓ คือได้เห็น ได้ฟัง หรือ ได้นึกสงสัย ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพนับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต

๕. ภิกษุณีต้องครุธรรมแล้วพึงประพฤติปักษิมานัตในสงฆ์ ๒ ฝ่าย ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต

๖. ภิกษุณีพึงแสวงหาการอุปสมบทในสงฆ์ ๒ ฝ่ายให้แก่สิกขมานาที่ศึกษาธรรม ๖ ข้อ ตลอด ๒ ปีแล้ว ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะเคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต

๗. ภิกษุณีไม่พึงดำ ไม่พึงบริภาษภิกษุ ไม่ว่ากรณีใด ๆ ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต

๘. ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ห้ามภิกษุณีสั่งสอนภิกษุ แต่ไม่ห้ามภิกษุสั่งสอนภิกษุณี ธรรมข้อนี้ภิกษุณีพึงสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ไม่พึงล่วงละเมิดจนตลอดชีวิต

ต่อมาเงื่อนไขสำคัญอีกส่วนต่อการบวชภิกษุณีคือเรื่องคำถามอันตรายิกธรรมของภิกษุณี ซึ่งปรากฏในพระวินัยปิฎก จุฬวรรค ภาค ๒ ตติยภาณวาร ความว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สอบถามอันตรายิกธรรม ๒๔ ประการ กับสตรีผู้จะอุปสมบท ภิกษุทั้งหลาย พึงสอบถามอย่างนี้เธอไม่ใช่ผู้ไม่มีเครื่องหมายเพศหรือ ไม่ใช่สักแต่ว่ามีเครื่องหมายเพศหรือ ไม่ใช่ผู้ไม่มีประจำเดือนหรือ ไม่ใช่ผู้มีประจำเดือนไม่หยุดหรือ ไม่ใช่ผู้ใส่ผ้าซับเสมอหรือ ไม่ใช่คนไหลซึมหรือ ไม่ใช่ผู้มีเดือยหรือ ไม่ใช่เป็นบัณฑิตเพาะกะหญิงหรือ ไม่ใช่ผู้มีลักษณะคล้ายชายหรือ ไม่ใช่ผู้มีทวารหนักทวารเบาดัดกันหรือ ไม่ใช่คนสองเพศหรือเธอมีโรคเหล่านี้หรือไม่ คือ โรคเรื้อน โรคฝี โรคกลาก โรคมองคร่อ โรคลมบ้าหมู เธอเป็นมนุษย์หรือ เธอเป็นหญิงหรือ เธอเป็นไทหรือ เธอไม่มีหนี้สินหรือ เธอไม่เป็นราชภักดิ์หรือ มารดาบิดาหรือสามีอนุญาตแล้วหรือ มีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์แล้วหรือ เธอมีบาตรและจีวรครบแล้วหรือ เธอชื่ออะไร ปวัตตินีของเธอชื่ออะไร”^{๑๙}

ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปเงื่อนไขสำคัญของการบวชภิกษุณีที่สามารถนำไปวิเคราะห์กับกรณีของการบวชกลุ่มเพศทรานส์เซ็กชวลได้ ๒ เงื่อนไข คือ (๑) ครุธรรม ๘ ประการ และ (๒) อันตรายิกธรรม

^{๑๙} วิ.จ. (ไทย) ๗/๔๒๓/๓๔๕-๓๔๖.

๔. บทวิเคราะห์การบวชของกลุ่มเพศทรานส์เชิงขวลในมุมมองทางพุทธศาสนาเถรวาทบวชสามารถบวชได้หรือไม่

โดยในคัมภีร์พระอภิธรรมปิฎกอธิบายไว้ว่าหากเรามีทรวดทรงหรือร่างกายที่เกิดมาแต่กรรมเป็นผู้ชายตัวของภวารูปก็จะเป็นเพศชาย หรือเป็นผู้หญิงตัวของภวารูปก็จะเป็นเพศหญิง และตัวภวารูปนี้ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แสดงให้เห็นว่าการที่เราใช้วิวัฒนาการทางการแพทย์สมัยใหม่ในการแปลงเพศ มันเปลี่ยนได้เฉพาะรูปที่เป็นทรวดทรงภายนอกเท่านั้น ตัวของภวารูปหรือความเป็นเพศชายไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้น กลุ่มคนข้ามเพศจึงไม่สามารถบวชได้ตามหลักการในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ถึงอย่างไรก็ตามคัมภีร์ทางพุทธศาสนาจะมีคำอธิบายที่ปิดช่องในการบวชของคนข้ามเพศแต่ผู้วิจัยมองว่ามันน่าจะมีช่องทางเล็ก ๆ ที่สามารถผ่อนปรนให้คนข้ามเพศเข้ามาบวชในทางพุทธศาสนาได้ซึ่งผู้วิจัยจะสรุปได้ดังนี้ ประเด็นแรก โดยความเป็นบุคคลข้ามเพศตามคัมภีร์ทางพุทธศาสนาอธิบายว่าเกิดขึ้นเพราะกรรม ซึ่งกรรมที่ว่าคือกรรมที่เกิดจากการทำผิดศีลข้อที่ ๓ และกรรมที่เกิดจากการทำผิดศีลข้อ ๓ นี้เองก็เป็นตัวส่งผลให้เราเกิดเป็นเพศที่มีร่างกายไม่ตรงกับสภาพจิตใจ ดังนั้นหากเราเกิดมามีเพศไม่ตรงกันทั้งร่างกายและจิตใจจากอันเนื่องมาจากการทำผิดอกุศลกรรมในศีลข้อที่ ๓ การเข้ากระบวนการผ่าตัดแปลงเพศเพื่อให้เพศตรงทั้งร่างกายและจิตใจก็ควรทำได้ หากเราเทียบเคียงกรณีการแปลงเพศกับการเปลี่ยนเพศเพราะอำนาจกรรมของพระโสไรยะ การเข้ากระบวนการแปลงเพศของคนข้ามเพศก็น่าจะเทียบเคียงได้ว่าเป็นเพราะอำนาจกรรมที่ดีในปัจจุบันได้เช่นกัน

ประเด็นต่อมาเมื่อเราเข้าใจแล้วว่ากรรมกับการเกิดเป็นคนข้ามเพศและกระบวนการแปลงเพศอาจจะเป็นปัญหาต่อการบวชในเชิงคัมภีร์ แต่ในเชิงสังคมปัจจุบันอาจจะพอมีช่องทางให้สามารถบวชได้ ดังนั้น การบวชของคนข้ามเพศน่าจะมีช่องทางเล็ก ๆ ให้สามารถเข้ามาบวชได้ โดยอาศัยเหตุผลดังนี้

เหตุผลที่ ๑ คือกรณีการที่พระพุทธเจ้าทรงห้ามบวชบุคคลต้องห้าม ครุธรรม ๘ หรือต้องถามเรื่องอันตรายกิธรรม เนื่องจากพระพุทธเจ้าต้องการที่จะคัดกรองผู้ที่เข้ามาบวชในทางพุทธศาสนา เหตุผลหลักคือเรื่องการให้เข้ามาบวชแล้วจะนำมาสู่การเกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกันของหมู่สงฆ์ เพราะบุคคลเมื่อมีร่างกายเป็นชายแต่ใจเป็นหญิงเข้ามาบวชเป็นภิกษุหรือร่างกายเป็นหญิงแต่ใจเป็นชายมาบวชเป็นภิกษุณีก็ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องการล่วงละเมิดทางเพศตามมาในหมู่สงฆ์ ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาที่จะนำมาสู่ความเสื่อมเสียและความอับอายในหมู่คณะสงฆ์ แต่กรณีของคนข้ามเพศที่จากหญิงเป็นชายหรือจากชายเป็นหญิง ลักษณะกายภาพภายนอกของคนข้ามเพศนั้นไม่มีความแตกต่างจากผู้ชายแท้หรือผู้หญิงแท้ทั่วไป พร้อมทั้งลักษณะการแสดงออกหรือสภาพจิตใจก็มีความเป็นชายจริงหญิงแท้ ดังนั้น การให้คนข้ามเพศบวชก็จะไม่เกิดปัญหาดังที่กล่าวมา เหตุผลนี้จึงเป็นช่องทางหนึ่งที่ให้คนข้ามเพศเข้ามาบวชได้

เหตุผลที่ ๒ การที่พุทธศาสนาให้บัณฑิต ๒ จำพวกที่ร่างกายอาจจะตรงกับเพศแต่สภาพจิตใจไม่ตรงกับเพศเข้ามาบวชในพุทธศาสนานั้น ผู้วิจัยคิดว่าอาจจะก่อให้เกิดปัญหาในหมู่สงฆ์มากกว่าการให้คนข้ามเพศเข้ามาบวช เพราะหากเรามองว่ากลุ่มคนข้ามเพศเมื่อแปลงเพศมาแล้วมีสภาพร่างกายและจิตใจไม่แตกต่างจากชายจริงหญิงแท้ ปัญหาการอยู่ร่วมกันภายในหมู่สงฆ์ของคนข้ามก็อาจจะไม่เกิดขึ้น

เหตุผลที่ ๓ เป้าหมายของการบวชแม้ว่าการบรรลุนิพพานของคนข้ามเพศจะไม่สามารถบรรลุนิพพานได้ในชาตินี้เพราะเป็นอภิปุคคล หมายถึง บุคคลที่ไม่สมควร, มีความหมายตามข้อความแวดล้อม เช่น คนที่ไม่อาจบรรลุโลกุตระธรรมได้ แต่คนข้ามเพศก็ควรมีโอกาสในการเข้ามาบวชเพื่อสะสมบุญต่อยอดในการบรรลุนิพพานในอนาคต พร้อมทั้งเพื่อหาทางออกปัญหาจากความทุกข์หรือความหลุดพ้นจากความทุกข์ และท้ายที่สุดคนเหล่านี้จะก่อให้เกิดผลดีในเรื่องของการเข้ามาเป็นอีกหนึ่งกำลังที่จะทะนุบำรุงพุทธศาสนา

เหตุผลสุดท้าย ผู้วิจัยเข้าใจว่าการที่เราให้คณะสงฆ์บวชให้กับคนข้ามเพศอาจจะเป็นการทำให้พระผู้ที่บวชให้ผิดศีล แต่ผู้วิจัยอยากให้เปิดช่องทางเล็ก ๆ ให้กลุ่มคนเหล่านี้มีโอกาสได้บวชเพื่อที่จะเป็นอีกหนึ่งกำลังในการทะนุบำรุงพุทธศาสนาและกำลังในการเผยแผ่คำสอนของพุทธศาสนาให้มีความเจริญต่อไปในอนาคตท้ายที่สุดผู้วิจัยมองว่าเราไม่ควรสรุปว่าหากคนข้ามเพศเข้ามาบวชจะเกิดปัญหาเพราะเราไม่อาจตัดสินได้และทุกวันนี้ปัญหาในคณะสงฆ์มันก็เกิดขึ้นและไม่ได้เกิดจากคนข้ามเพศ และผู้วิจัยก็ไม่อาจพูดได้ว่าเกิดจากเพศใดเพศหนึ่งที่จะก่อปัญหาในหมู่สงฆ์ เพราะหากเรามองว่าเพศใดเพศหนึ่งเป็นปัญหาแล้วนั้นย่อมจะนำไปสู่การกลายเป็นการตีตราและการเป็นภาพจำในสังคมว่าเพศนั้น ๆ ก่อปัญหา ดังนั้นเราควรมองว่าเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลมากกว่า เมื่อเราคิดได้เช่นนั้นแล้ว การอนุญาตให้กลุ่มเพศทรานส์เซ็กชวลบวชก็จะมีปัญหา

บทสรุป

๑. แม้ว่าจะเข้ากระบวนการแปลงแปลงเพศเปลี่ยนได้เฉพาะร่างกายภายนอกเท่านั้นแต่ถ้าวรูปไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ดังนั้น กลุ่มคนข้ามเพศจึงไม่สามารถบวชได้ตามหลักการในคัมภีร์ทางพุทธศาสนา

๒. บุคคลข้ามเพศเกิดมามีเพศไม่ตรงกันทั้งร่างกายและจิตใจอันเนื่องมาจากการทำผิดอกุศลกรรมในศีลข้อที่ ๓ การเข้ากระบวนการผ่าตัดแปลงเพศเพื่อให้เพศตรงทั้งร่างกายและจิตใจก็ควรทำได้ หากเราเทียบเคียงกรณีการแปลงเพศกับการเปลี่ยนเพศเพราะอำนาจกรรมของพระโสฬสยะ การเข้ากระบวนการแปลงเพศของคนข้ามเพศก็น่าจะเทียบเคียงได้ว่าเป็นเพราะอำนาจกรรมที่ดีในปัจจุบันได้เช่นกัน (สามารถศึกษากรณีของพระโสฬสยะเพิ่มเติมได้ในพระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต)

๓. คนข้ามเพศสามารถผ่อนปรนให้บวชได้เนื่องจากการที่เพศหญิงเปลี่ยนเพศเป็นชายหรือจากชายเป็นหญิง ก็จะมีทั้งลักษณะกายภาพไม่แตกต่างจากผู้ชายแท้หรือผู้หญิงแท้ทั่วไป พร้อมทั้งลักษณะการแสดงออกหรือสภาพจิตใจก็มีความเป็นชายจริงหญิงแท้ ดังนั้นปัญหาการอยู่ร่วมกันในหมู่สงฆ์ก็จะไม่เกิดขึ้น

๔. เป้าหมายของการบวชแม้ว่าการบรรลุนิกรรมของคนข้ามเพศจะไม่สามารถบรรลุนิกรรมได้ในชาตินี้ แต่คนข้ามเพศก็ควรมีโอกาสในการเข้ามาบวชเพื่อสะสมบุญต่อยอดในการบรรลุนิกรรมในอนาคต และเพื่อที่จะเป็นอีกหนึ่งกำลังในการทำนุบำรุงพุทธศาสนาและเป็นกำลังในการเผยแผ่คำสอนของพุทธศาสนาให้มีความเจริญต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

กัญญภัค แมกกี และ พระมหามหามุนี ปุริสสุตโต. “ความหลากหลายทางเพศกับการบรรลุนิกรรมในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท”. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๕ (กันยายน-ตุลาคม ๒๕๖๓): ๒๐๒.

กรมการศาสนา. คู่มือการบรรพชาอุปสมบท ฉบับกรมการศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๗.

เฉลิมขวัญ เมฆสุข และ พัทธกัญ ศิริวงศ์. “คนข้ามเพศ : การใช้ชีวิตคู่ การสร้างครอบครัว และการเลี้ยงดูบุตร”. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๑): ๓๘-๔๐.

ธเนศ วงศ์ยานนาวา. เพศ จากธรรมชาติ สู่จริยธรรม จนถึงสุนทรียะ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, ๒๕๕๙.

ปิยลักษณ์ โพธิ์วรรณ. “คนข้ามเพศ : ตัวตน วัฒนธรรมย่อย และพื้นที่ทางสังคม”. วารสารดำรงวิชาการ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๔): ๑๐๒-๑๐๓.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

มนตรี สืบดวง. “การบวชกับความกตัญญูในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. รายงานผลงานวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๓.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๓๐.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด, ๒๕๕๙.